

Dr. Oleg RUSU,
lector superior al Catedrei drept penal
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ISTORICUL REGLEMENTĂRII JURIDICE A RESOCIALIZĂRII CONDAMNAȚILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

REZUMAT

Pentru evitarea eventualelor greșeli, în procesul de restructurare a instituțiilor implicate în procesul de resocializare a condamnaților, este necesar de a fi analizată și experiența anterioară. În acest sens, autorul menționează că societatea, din cele mai vechi timpuri, este în căutarea unor metode efective de luptă cu fenomenul infracțional. Însăși ideea corijării infractorilor a apărut cu multe secole în urmă, iar scopul pedepsei a evoluat de la răzbunarea sângelui, repararea daunei și intimidare spre corijarea și resocializarea infractorului. Astfel, despre o oarecare resocializare a acestora putem vorbi doar începând cu prima jumătate a sec. XI

RÉSUMÉ

Pour éviter les erreurs dans le processus de restructuration des institutions impliquées dans la resocialisation des condamnés, il est nécessaire d'analyser l'expérience précédente. A cet égard, l'auteur mentionne que la société, des temps anciens, est à la recherche des méthodes efficaces de lutte contre la criminalité. L'idée même de la correction des délinquants est apparue plusieurs siècles avant, mais le but de la punition a évolué de la vengeance du sang, la réparation des dommages et de l'intimidation vers la correction et la resocialisation du délinquant. Ainsi d'une certaine resocialisation des condamnés on peut parler seulement à partir de la première moitié du XI-ième siècle.

Ideea corijării infractorilor a apărut cu multe secole în urmă. Încă înainte erei noastre filosoful grec Protagoras vedea scopul activității represive a statului în corijarea infractorului, în aplicarea pedepsei nu pentru faptul că acesta a comis o infracțiune, deoarece oricum nimic nu poate fi întors înapoi, dar pentru interesele viitorului ca infractorii „să nu mai păcătuiască”. [1, p. 105]

Sanționarea faptelor penale la *strămoșii noștri geto-daci* (sec. VI - II î.e.n.) inițial urmărea scopul răzbunării sângelui. Cu timpul însă, statul a interzis răzbunarea, tinzând să ia în competența sa împărțirea justiției. [2, p. 8]

După cucerirea Daciei și transformarea ei în provincie romană (106-275 e.n.), pe teritoriul ei, pe lângă dreptul geto-dac, a început să se aplice dreptul roman tolerându-se și unele norme locale, ceea ce a realizat o sinteză juridică daco-romană.

Odată cu formarea țărilor (sec. IV-VIII) au fost preluate normele după care se conduceau obștile, fiind întărite prin autoritatea aparatului politic al țărilor. Dar s-au adăugat în condiții noi și norme noi, și totalitatea acestor

norme forma legea țării. Legea țării avea sensul de ansamblu de norme nescrise, legate prin convingere, credință și conștiință, o legătură internă, ceea ce la romani era „mos” - obicei. [2, p. 20] Infracțiunea era tratată ca pricinuirea unei daune materiale, morale, fizice, de aceea scopul pedepsei era în principiu repararea daunei, răzbunarea sângelui fiind o etapă depășită deja demult.

După constituirea statului, dreptul cutumiar - legea țării - este aplicat în continuare. Alături de dreptul cutumiar se formează și funcționează alte izvoare de drept, adică există un pluralism de izvoare de drept. Referitor la izvoarele dreptului, în sec. XIV-XVI trebuie să menționăm izvoare scrise și nescrise. Ca izvor nescris este obiceiul, sau dreptul cutumiar, ceea ce se numea „Voloșkii Zakon” sau „legea țării”. [2, p. 36]

Pedeapsa a început să fie mai diferențiată, se ținea cont de circumstanțele în care a fost săvârșită infracțiunea, de recidivă, dar și de originea socială. Faptul că sunt aplicate pedeapsa cu moartea, pedepse cu mutilare, corporale, ne face dovada evoluției pedepsei - de la despăgu-

bire la intimidare .[2, p. 40- 41]

Perioada dominației otomane (mijl. sec. al XVI-lea - sec. al XVII-lea). La sfârșitul sec. al XVI-lea - începutul sec. al XVII-lea mai mulți domnitori au promovat consecvent o politică penală mai dură, care se deosebea de politica penală precedentă. Astfel, pedeapsa era îndreptată spre personalitatea „răufăcătorului”, cu scopul de exterminare fizică și de intimidare (a infractorilor potențiali). Nu se îngăduia să se plătească pentru a scăpa un răufăcător de la executare, ceea ce în mod obișnuit se permitea. O altă particularitate a reformei a fost limitarea răspunderii colective în privința răufăcătorilor; se menționa că nici tată pentru fiu, nici fiul pentru tată, nici alte neamuri nu răspund pentru faptele „răufăcătorului”. Astfel, se individualiza pedeapsa și se stabilea răspunderea individuală a „răufăcătorului”. Pedeapsa răufăcătorului și procedura de examinare în justiție a infracțiunii comise urmau scopul înfricoșării ca „tîlharii să fie pedepsiți cu moartea după legea ce este pentru toți răufăcătorii”. [2, p. 55-56]

Vasile Lupu în Moldova (1642) și Matei Basarab în Muntenia (1652), iar apoi Duca Vodă (1670) în cele două țări românești alcătuiesc primele pravile care reglementează statutul arestaților. Ei au încercat să aplice metodele moderne de detenție ce își făceau apariția în acele timpuri în Europa Occidentală. [3, p. 70]

Analizînd documentele epocii și pravilele din sec. al XVII-lea și al XVIII-lea, vom constata că utilizarea pedepsei consta în prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, ca fundament al dreptului de a pedepsi. Erau incriminate deopotrivă infracțiunile contra statului, a domniei și a bisericii, ca și cele contra vieții, integrității fizice sau morale a particularilor, precum și cele contra bunurilor lor. [4, p. 57]

În epoca medievală, conform pravilelor, pedepsele erau aplicate individual, nu ca în dreptul penal primitiv, grupului social (familiei, obștii) căruia îi aparținea infractorul. Scopurile principale ale pedepselor în Țara Românească și Moldova erau: represiunea, expiațiunea (ispășirea), repararea daunei și înfricoșarea, intimidarea. Nu se punea problema de îndreptare a infractorilor, mai ales

în feudalismul timpuriu și în primele secole ale feudalismului dezvoltat. Treptat, pedepsele penale au început să fie mai diferențiate, se ținea cont de circumstanțele în care a fost săvârșită infracțiunea, de starea socială a vinovatului și de recidivă. Înăsprirea pedepsei penale este reflectată în gramotele reformei de 40 de ani, în *Cartea românească de învățătură* din 1646 și în Pravilele românești din secolul al XVII-lea. Despre cruzimea și varietatea pedepselor aplicate în perioada feudalismului ne mărturisește lista lor:

- a) pedepsele corporale (pedeapsa cu moartea, mutilarea, înfierarea, bătaia);
- b) pedepsele privative de libertate (ocna, temnița, grosul, varta, surghiunul);
- c) pedepsele pecuniare (dușegubina, confiscarea, gloata);
- d) pedepse accesorii sau complementare. [5, p. 447]

Principiile ce caracterizau pedepsele în dreptul feudal din Principatele Românești au fost următoarele:

1. Avînd ca scop intimidarea, ele erau în general expiatorii, fără finalitatea corectivă, proprie dreptului contemporan; pedepsele educatorii, privative de libertate, erau rare.

2. Printre pedepse nu erau numai cele prevăzute de pravile: domnul avea dreptul să aplice pedepse și peste pravilă.

3. Era admis cumulul de pedepse.

4. În interes de clasă, pedepsele erau egale: pentru aceeași faptă pedepsele erau diferite.

5. Pedepsele aduceau venituri pentru domn și pentru dregătorii care judecau.

6. Răzbunarea sîngelui n-a existat, ca pedeapsă legală, dar există dovezi ale aplicării unei astfel de pedepse în cazuri izolate. Cea mai importantă dovadă o constituie compozițiunea, răspîdită în toată Europa. [4, p. 59]

Ca locuri de deținere a celor ce au săvârșit infracțiuni, pe parcursul secolelor XVI – XVII în Moldova, în cele mai dese cazuri, serveau beciurile adânci ale caselor de locuit, temnițele și subteranele cetăților, precum și chiliile mănăstirilor. Sunt cunoscute însă și cazuri când statul obliga mănăstirile să aloce pămînt pentru construcția locurilor de detenție.

Totuși locurile folosite în acele timpuri pentru deținerea infractorilor nu pot fi considerate ca închisori în sensul deplin al cuvântului. Construcția lor era mediocră și din această cauză deținuții deseori evadau.[6, p. 162]

Astfel, în perioada evului mediu, nici nu putem vorbi despre existența unui sistem de deținere în Moldova. Deseori, „cazurile” se rezolvau fără judecăți și închisori. Spre exemplu, Vlad Țepeș impunea vinovații să se roage într-o chilie specială a mănăstirii Snagov. În timpul rugăciunilor podeaua chiliei se prăbușea și cei ce se rugau cădeau în țepe.

În timpul dominației turcești, cei ajunși în închisori nu se mai întorceau de acolo vii. Deținuții erau întreținuți în închisoare din contul celor ce i-au adus acolo sau din contul stăpânilor lor. Bani pentru întreținerea infractorilor statul nu aloca.[6, p. 162]

Perioada regimului fanariot (sec. al XVI-II-lea începutul sec. al XIX-lea). În domeniul dreptului penal în sec. al XVIII-lea în Principatele române se răspândesc ideile umaniste ale iluminiștilor. Curentul iluminist era pătruns de un profund umanism. Lucrarea lui Cezare Beccaria *Despre delict și despre pedepe*, scrisă în 1764, devine cunoscută în Moldova și în Valahia.[2, p. 75]

Tortura nu se mai aplica sau se aplica foarte rar. Andronache Donici a interzis în manualul său tortura, sub influența concepțiilor iluministe, care erau cunoscute și în Principate. Pentru a ordona chestiunile legate de apel, Donici se referă la autoritatea lucrului judecat, menționând că odată hotărât un lucru prin judecată, așa rămâne.[2, p. 77]

În Europa aceasta era o perioadă a revoluțiilor burgheze, a formării noului sistem de drept, bazat pe teoria drepturilor naturale ale omului. Aceste noi curente a avut o influență semnificativă și asupra dezvoltării dreptului în Principatele Românești.

În această perioadă, sub influența beccarianismului, se produc modificări substanțiale, mai ales în legătură cu pedepele, cu îmblânzirea represiunii penale, cu umanizarea condițiilor de executare a acestora.

Principiile ce caracterizau dreptul penal din această perioadă au fost:

1. Individualizarea răspunderii penale cu personalitatea infractorului și excluderea răspunderii familiale.

2. Legalitatea incriminării și a pedepsei (nullum crimen, nulla poena sine lege).

3. Respectul libertății individuale prin arestarea cu forme legale, cercetarea fără tortură și interzicerea detențiunii preventive prelungite.

4. Aplicarea pedepsei după judecată, printr-o hotărâre motivată.

5. Umanizarea pedepselor prin excluderea pedepsei cu moartea și a pedepselor mutilante.

6. Executarea pedepsei în condiții care să tindă spre corectarea vinovatului.[5, p. 315]

Cu toate acestea, autorul E. Sokolov susține că sistemul penitenciar al Moldovei ca o totalitate a diferitor măsuri practicate de închisori sub formă de pedepe și corijare a deținuților a început a se institui abia la începutul sec. al XIX-lea după ce Basarabia a devenit parte a Imperiului Rus. Potrivit autorului sus-numit, până în anul 1812 pedeapsa cu închisoarea nu conținea o delimitare după categoria infracțiunilor săvârșite în grave și mai puțin grave, întemnițării nu erau separați după sex, iar sarcini cu caracter de corijare pentru închisori în acea perioadă nici nu se puneau din cauza lipsei unor astfel de locuri de deținere care prin organizarea lor ar fi contribuit la atingerea scopului propus.[6, p. 162]

După alipirea Basarabiei la Rusia (1812), legislația rusă se infiltrează și în sistemul penitenciar, iar închisorile de pe teritoriul Basarabiei sunt trecute la întreținerea statului. Se stabilește un nou statut al închisorilor, bazat în special pe principiul separării femeilor de bărbați. În penitenciare se introduc noi servicii: ale preoților și ale lucrătorilor sanitari. În bugetul de stat se rezervează surse pentru hrana, îmbrăcămintea și ameliorarea condițiilor de trai ale deținuților. O atenție deosebită se acordă planurilor de construcție a așezămintelor penitenciare. Închisorile-model erau construite astfel, încât să poată fi modificate foarte ușor. Astfel, o închisoare ce întreținea 400 de persoane putea fi modificată pentru 350, 300, 250 și chiar 50 de persoane.[6, p. 163-164]

În Basarabia au fost introduse toate tipurile de judecătoria existente în Imperiul Rus, care au evoluat sincron cu reformele generale ale justiției rusești. Închisoarea gubernială din Chișinău a fost deschisă în 1813. S-au înființat închisorile urbane și în toate orașele reședință de județ (Bălți, Cetatea Albă, Ismail, Tighina, Hotin, Leova, Soroca, Orhei), precum și în alte orașe importante cum erau Chilia, Reni, Cahul, Nisporeni și Telenești. Case sau încăperi de arest erau în fiecare centru județean și de voloste, de exemplu, la Briceni, Otaci, Arionești, Bădiceni etc.

În afară de aceasta, în sistemul penitenciar pătrund ideile umanismului care se manifestă prin interzicerea de a bate sau a înjosi deținuții cu toate că cătușele și lanțurile, specifice perioadei anterioare, se mai păstrează.

Închisorile Basarabiei în această perioadă devin nu doar locuri de pedepsire pentru infracțiunile comise, dar și locuri de corijare a celor vinovați. În acest scop se stabilește obligația deținuților de a presta o muncă. Către mijlocul sec. al XIX-lea în instituțiile penitenciare se organizează atât educația religioasă, cât și instruirea în școală (iar către sfârșitul secolului apar bibliotecile și deținuților le sunt eliberate cărți). [6, p. 162]

Perioada interbelică (1918-1939). La momentul unirii cu România, în Basarabia, prin decret regal au fost puse temeliile justiției românești, inclusiv legea și regimul penitenciarelor.

Unificarea legislativă în domeniul dreptului penal a fost înfăptuită atât prin extinderea în 1919 asupra Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei a Codului penal din 1865, cât și prin lucrările în vederea întocmirii unui Cod penal și de procedură nou. Elaborarea unui nou Cod penal a fost începută în 1920, adoptarea lui a fost tergiversată până în 1936 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1937. Codul reieșea din responsabilitatea penală pentru vină, individualizarea pedepsei. În aplicarea sancțiunii, Codul lua în considerare persoana infractorului și gradul de pericol social. Sub influența ideilor noi ale Asociației Internaționale de Drept penal, Codul prevedea măsuri de siguranță în vederea înlăturării recidivei

ca: suspendarea pedepsei și eliberarea condiționată. Minorului responsabil (între 15 și 18 ani) i se aplicau măsuri de siguranță. Prin reabilitarea condamnatului și ștergerea pedepselor din cazier se urmărea scopul reintegrării condamnaților în societate.[2, p. 146-147]

RASSM (1924-1940). După unirea Basarabiei cu România, frontiera dintre România și Statele Sovietice (din 1922 – Uniunea Sovietică) trecea pe Nistru. În RASSM formată în 1924 se aplica legislația penală unională și ucraineană. Până în 1927, în RASSM s-a aplicat Codul penal al RSSU din 1922, iar din 1927 – un alt Cod penal al RSSU alcătuit în deplină concordanță cu bazele legislației penale ale URSS și ale republicilor unionale din 1924.[2, p. 168]

Instituțiile de corecție prin muncă se aflau în competența NCVD-ului, ceea ce constituia o deviere de la practica internațională, în care întregul sistem penitenciar se afla sub conducerea Ministerului de Justiție. Baza legislativă a activității acestora era codul corecțional al RSS Ucrainene care prevedea obligația de a munci, remunerarea muncii, instruirea profesională, lichidarea analfabetismului general și politic între deținuți, realizarea măsurilor cultural-educative, aplicarea liberării condiționate înainte de termen.

Perioada sovietică. Odată cu anexarea Basarabiei de către URSS la 28 iunie 1940, sistemul sovietic de administrare a sistemului penitenciarelor a fost extins și asupra teritoriilor din partea dreaptă a Nistrului.

După formarea RSSM, în 1940, pe teritoriul republicii erau 8 închisori: la Chișinău, Tiraspol, Soroca, Orhei, Bender, Bălți și Cahul. În primii ani executarea pedepselor penale se reglementa conform legislației de corectare prin muncă a Uniunii Sovietice, prin ordinele, directivele, instrucțiunile NKVD-ului, căruia îi erau subordonate lagărele și închisorile în timpul războiului și după război. La baza denumirii dreptului de corectare prin muncă se afla ideea privind corectarea condamnaților și munca social-utilă ca un mijloc de corectare a lor.[7, p. 23]

Din 1940 și până în 1961 în Republica Moldova a lipsit legislația penală și execuțio-

nal penală, fiindcă a fost impusă în acest domeniu legislația RSS Ucrainene.[7, p. 25]

La 25 decembrie 1958 au fost adoptate bazele legislației penale ale URSS și ale republicilor unionale, în temeiul cărora a fost adoptat și primul Cod penal al RSS Moldovenești de la 24 martie 1961. Codul penal, urmând principiile bazelor, reieșea din principiul responsabilității numai pentru purtarea vinovată. Analogia, adică pedepsirea omului pe cale penală pentru o faptă care nu e sancționată de legislație dar are o asemănare cu cele descrise de ea, nu se mai permitea. Pentru prima dată în 1958 în legislația penală sovietică s-a stabilit principiul legalității incriminării. (191) Acest Cod, cu diferite schimbări și completări introduse în el timp de peste 40 de ani, a fost în vigoare până la 12 iunie 2003.

La 8 decembrie 1971 a fost adoptat și primul Cod de corectare prin muncă al RSS Moldovenești, care însă reglementa executarea numai a patru pedepse prevăzute de Codul penal: privațiunea de libertate; deportarea; expulzarea; munca corecțională fără privațiune de libertate.

În 1977, Codul de corectare prin muncă a fost completat cu titlul IIIA care reglementa executarea privațiunii de libertate cu suspendarea executării pedepsei și cu atragerea obligatorie a condamnatului la muncă și eliberarea condițională din locurile de detenție cu atragerea obligatorie a condamnaților la muncă, aspecte prevăzute de art. 24¹ și 51² și introduse în Codul penal în același an.[7, p. 26]

Executarea celorlalte pedepse a rămas nereglementată până în anul 1984, când la 5 aprilie a fost adoptat Regulamentul privind ordinea și condițiile executării în RSSM a pedepselor penale, nelegate de influențarea cu munca corecțională a condamnaților.

În perioada sovietică lucrul cu persoanele liberate din locurile de detenție era destul de bine organizat. Astfel, pe lângă fiecare comitet executiv raional erau create comisii (birouri) pentru plasarea foștilor condamnați în câmpul muncii și lupta cu beția. Fiecare din aceste comisii coordona realizarea măsurilor resocializante în domeniul său de activitate.

Funcții de resocializare îndeplineau, de

asemenea, instanțele de judecată, procuratura și organele afacerilor interne. În sarcina organelor afacerilor interne revenea cel mai mare volum de lucru, deoarece anume către ei, în primul rând, se adresau pentru ajutor foștii condamnați. În afară de aceasta, inspectorii de sector ai miliției trebuiau să efectueze funcții de supraveghere administrativă față de anumite categorii de persoane liberate.

Sarcini de contribuire la procesul de resocializare îndeplineau și diferite organizații obștești, cum ar fi: drujinele populare, reprezentanții organizațiilor comsomoliste etc. O atenție deosebită se acorda influenței resocializante a familiei și a colectivului de muncă. Pentru organizarea petrecerii timpului liber al tineretului erau deschise biblioteci pentru copii, cercuri ale tinerilor tehnicieni și naturaliști, cercuri sportive, literar-artistice etc.

Deși existau anumite neajunsuri, condiționate de existența unui control totalitar al statului asupra tuturor domeniilor relațiilor sociale, considerăm că o anumită experiență pozitivă a funcționării sistemului de resocializare al condamnaților totuși exista. În viziunea noastră, destul de progresivă era instituția rezervării la întreprinderi a locurilor de muncă pentru persoanele liberate.

Odată cu destrămarea URSS sistemul de resocializare a condamnaților a degradat. Majoritatea instituțiilor sociale, îndeosebi a celor bazate pe participarea benevolă a cetățenilor și-au întrerupt activitatea.

Perioada contemporană. Formarea politicii execuțional-penale și a dreptului în perioada anilor 1991-1996 a fost marcată prin transformări radicale în orânduirea economică, socială și de stat a Republicii Moldova. Cerințele de dezvoltare a democrației, apărării drepturilor și libertăților persoanei și cetățeanului, manifestării umanismului în privința delincvenților au fost ca factori determinanți ai modificării legislației penale și execuțional-penale.

Activitatea de executare a pedepsei privațiunii de libertate era reglementată de Codul de executare a sancțiunilor de drept penal din 22.06.1993.[8] În principiu, acest act normativ conținea câteva novații în comparație cu

actele normative în domeniu din timpul perioadei sovietice. Cu toate acestea, practica de aplicare a acestui Cod a demonstrat că executarea pedepsei privative de libertate era axată mai mult pe detenția fizică a persoanei și mai puțin pe oferirea unei șanse de reeducare și de reintegrare în societate.

La 18 aprilie 2002 a fost adoptat Codul penal al Republicii Moldova (în vigoare de la 12 iunie 2003) [9] în care au fost stabilite modalitățile pedepselor penale și noile tipuri de instituții penitenciare. În baza prevederilor Codului penal al RM, a fost elaborat și adoptat la 24 decembrie 2004 noul Cod de executare al RM (în vigoare de la 1 iulie 2005).[10] Acesta reprezintă un progres față de actele normative precedente prin extinderea drepturilor și garanțiilor persoanelor condamnate, este corelată cu standardele internaționale în domeniul executării pedepselor penale, apropiindu-se mai mult de filosofia exprimată în actele internaționale în care închisoarea nu are ca finalitate izolarea individului, ci reeducarea și reintegrarea acestuia în societate. O deosebită importanță o are contactul deținutului cu lumea exterioară, prin intermediul vizitelor regulate, al convorbirilor telefonice, concediului penitenciar, accesului la informație etc.

După adoptarea noului Cod de executare al RM, a fost esențial înnoită baza normativă, referitoare la executarea pedepselor penale, și anume: a fost elaborat un nou Statut al executării pedepsei de către condamnați,[11] a fost adoptată Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 1036-XIII din 17.12.1996 cu privire la sistemul penitenciar,[12] au fost elaborate un șir de alte acte normative care au sarcina de a reglementa diverse aspecte ale punerii în aplicare a pedepselor penale.

Acțiunile întreprinse au avut un efect favorabil. S-a schimbat esențial opinia publică, sistemul penitenciar a devenit deschis și mai accesibil pentru multe organizații naționale și internaționale. Totodată, soluționarea problemelor cu care se confruntă sistemul penitenciar este extrem de dificilă. Din cauza lacunelor legislației și finanțării insuficiente, restructurarea acestuia se limitează la realizarea parțială a unor direcții de activitate.

Astfel, prin Hotărârea Guvernului nr. 1624 din 31.12.2003 a fost aprobată Concepția reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar. [13] Concepția reformării sistemului penitenciar reprezintă un complex de idei, obiective, direcții, principii, sarcini și mecanisme de perfecționare a activității în domeniu pe parcursul anilor 2004-2020.

Așadar, analiza sub aspect istoric a reglementării juridice a resocializării persoanelor care au încălcat legea ne permite să concluzionăm că societatea, din cele mai vechi timpuri, este în căutarea unor metode efective de luptă cu fenomenul infracțional. Însăși ideea corijării infractorilor a apărut cu multe secole în urmă, iar scopul pedepsei a evoluat de la răzbunarea sângelui, repararea daunei și intimidare spre corijarea și resocializarea infractorului. Astfel, despre o oarecare resocializare a acestora putem vorbi doar începând cu prima jumătate a sec. al XIX-lea.

BIBLIOGRAFIE:

1. И.С. Ной, *Сущность и функции уголовного наказания в советском государстве*, Саратов: СГУ, 1973.
2. E. Aramă, *Istoria dreptului românesc*, S.A. „Reclama”, Chișinău, 1998.
3. N. Sali, „Reforma sistemului penal. Apariția închisorilor”, în *Materiale ale conferinței științifico-practice internaționale din 14-15 februarie 2002 cu genericul „Pedepsa ca formă a răspunderii penale”*, responsabil de ediție V. Bujor, redactor științific M. Lașcu, Centrul editorial al Universității de Criminologie, Chișinău, 2002.
4. M. Rotaru, „Evoluția pedepselor în sistemul dreptului penal medieval din Moldova și Țara Românească”, în *Materiale ale conferinței științifico-practice internaționale din 14-15 februarie 2002 cu genericul „Pedepsa ca formă a răspunderii penale”*, responsabil de ediție V. Bujor, redactor științific M. Lașcu, Centrul editorial al Universității de Criminologie, Chișinău, 2002.

5. *Istoria dreptului românesc*, vol. I, coordonator: I. Ceterchi, Editura Academiei RSR, București, 1980.
6. Е. Соколов, *Исправительные учреждения Молдовы. Руководство по обучению сотрудников исправительных учреждений Молдовы*, редакция М. Платек, Варшава, 1997.
7. V. Florea, L. Florea, *Dreptul execuțional-penal*, Editura ARC, Chișinău, 1999.
8. *Codul de executare a sancțiunilor de drept penal nr. 1524 – XII din 22.06.1993* publicat în Monitor Oficial nr. 1/1 din 30.01.1994, (abrogat).
9. *Codul penal al Republicii Moldova*, nr. 985-XV, din 18.04.2002, în vigoare de la 12.06.2003, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
10. *Codul de executare al Republicii Moldova* nr. 443-XV din 24.12.2004 publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 34-35 din 03.03.2005.
11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 583 din 26.05.2006 *cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați*, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 91-94/676 din 16.06.2006, .
12. Legea Nr. 15-XVI din 15.02.2008 (în vigoare din 21.03.2008) *pentru modificarea și completarea Legii nr. 1036-XIII din 17.12.1996 cu privire la sistemul penitenciar*, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 57-60/187 din 21.03.2008.
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1624 din 31.12.2003 *cu privire la aprobarea Concepției reformării sistemului penitenciar și planului de măsuri pe anii 2004 – 2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar* // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 13-15 din 16.01.2004 // Modificată prin H.G. R.M. nr. 738 din 29.06.07, M.O. al RM nr. 98-102 din 13.04.07.